

Stenungsunds
kommun

Program social hållbarhet 2030 i Stenungsund

Typ av dokument Program	Beslutat av P P P P	Beslutsdatum P	Dnr 2018/112
Dokumentägare Sektor stödfunktioner	Giltighetstid 2030		Reviderad

Inledning

Program för social hållbarhet 2030 är ett verktyg för att arbeta strategiskt och långsiktigt med social hållbarhet i Stenungsunds kommun. Syftet med programmet är att den innehåller prioriterade områden. Områden som aktörer i Stenungsunds kommun tillsammans med samverkansaktörer ska samlas kring för att tillsammans bidra till att stärka ett socialt hållbart samhälle. Ett samhälle som skapar förutsättningar för god och jämlik hälsa.

Kommunfullmäktige antog i augusti 2014 följande vision för Stenungsunds kommun:

Stenungsund, det goda samhället med framtidstro och utveckling med människan och naturen i centrum.

Till Vision 2035 finns två avgörande inriktningar:

- Attraktivt och välkomnande
- Ekonomisk, ekologisk och social hållbar utveckling

Vad menas med social hållbarhet i Stenungsund?

Vision 2035 menar att *Stenungsund är ett tryggt, inkluderande och stabilt samhälle där invånarnas behov tillgodoses, oavsett kön och inkomst. En socialt hållbar utveckling främjas av det livslånga lärandet, en trygg uppväxt, ökat arbetsdeltagande, att du får åldras med livskvalitet samt att du har goda levnadsvanor. Vi har livet i fokus i Stenungsund! Invånarna i kommunen har en god hälsa fysiskt, psykiskt och socialt. Genom demokrati och delaktighet ges möjlighet för Stenungsundsborna att skapa förutsättningar för ett gott liv.*

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett välkänt begrepp i många sammanhang, men trots det så är det svårt att sätta fingret på vad begreppet egentligen innebär. Det kännetecknas som ett begrepp som används för att peka ut en önskvärd samhällsutveckling, en utveckling där dagens behov tillgodoses utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Den definitionen av begreppet kommer ur den ofta citerade Bruntlandkommissionens FN-rapport (1987) "Vår gemensamma framtid" som publicerades 1987. *En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.* Kommissionen menar att hållbar utveckling består av tre dimensioner som samspelar och ömsesidigt stödjer varandra; ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Social hållbarhet

Precis som hållbarhetsbegreppet är även den sociala dimensionen av hållbarheten ett vitt definierat begrepp och beroende på sammanhang varierar betydelsen av vad det i praktiken faktiskt innebär. I en vid mening handlar det om välbefinnande, rättvisa, makt, rättigheter och individens behov. Det handlar alltså om att skapa ett samhälle där alla individer får sina rättigheter respekterade. SKL, Sveriges Kommuner och Landsting uttrycker det med att oavsett behov och förutsättningar ska alla ges en möjlighet till en livsmiljö där de kan

utvecklas, tillgodogöra sig kunskap och ha förutsättningar för en god hälsa. Människors behov och rörelsemönster måste därför tas hänsyn till i både stadsstruktur och samhällsplanering och det gör vi genom att arbeta med integration, trygghet, tillgänglighet, jämställdhet, folkhälsa, livskvalitet, kultur, mångfald m fl.

Olika myndigheters perspektiv och ingångar kring begreppet social hållbar utveckling:

- Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Folkhälsomyndigheten, samordnar och stödjer utveckling och lärande kring frågan social hållbarhet inom ramen för *Mötesplats social hållbarhet*. De menar att ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.
- Västra Götalandsregionen belyser social hållbar utveckling som en central utgångspunkt i arbetet med hälsa och jämlikhet. Begreppet relateras till uppväxtvillkor, utbildning, arbete, delaktighet, levnadsvanor och välfärd.
- I september 2015 antog FN Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 är en utvecklingsagenda som består av 17 globala mål samt 169 delmål. I agendan tas ett helhetsgrepp kring hållbar utveckling och man betonar att de tre olika perspektiven (ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet) är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra.

Alla offentliga verksamheter och institutioner har ett gemensamt och grundlagsstadgat ansvar och syfte. I 1 kap. § 2 regeringsformen slås det fast att *”Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.”*

Hälsa, folkhälsa och social hållbar utveckling

Det är skillnad mellan hälsa och folkhälsa. Att arbeta med folkhälsa är att arbeta med utveckling och hållbarhet. Folkhälsa lägger grunden för befolkningens välmående.

Folkhälsa är, till skillnad mot individens hälsa, ett begrepp för hela befolkningens samlade hälsa. Det tar hänsyn till både nivå och fördelning av hälsan. En god folkhälsa innebär alltså att hälsan är så god som möjligt och samtidigt så jämlikt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället.

Att arbeta med folkhälsa är att skapa förutsättningar för god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Det är många faktorer som påverkar hälsan på gruppnivå. Det handlar om livsvillkor, boende, utbildning och arbete. Det handlar också om levnadsvanor som exempelvis kost, alkohol, rökning och motion. Det är särskilt viktigt att utjämna skillnader

i hälsa och ge människor större möjlighet att kunna påverka sina liv och känna sig delaktiga. Folkhälsoarbetet är en av många pusselbitar i arbetet för en social hållbar utveckling. Mindre skillnader i både hälsa och livsvillkor är centrala delar i en långsiktigt hållbar utveckling. Ett socialt hållbart samhälle innebär att mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper diskrimineras eller missgynnas.

Insatser

I arbetet med att utjämna skillnaderna i hälsa pekar forskningen på att enskilda insatser kan ha begränsad effekt. Den totala effekten av alla insatser tillsammans kan dock ge större inverkan på folkhälsan, och verka utjämnande på skillnader i hälsa. Att insatser dessutom erbjuds under hela livsloppet, och särskilt under de faser då betydelsen av skillnaderna blir som störst (ex barndomen) är av vikt eftersom dessa insatser kan adderas. Forskning har även visat att ju tidigare i orsakskedjan en insats kan sättas in desto fler människor kan omfattas och effekten blir större. (Rapport 2014: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg).

Vidare pekas tre olika strategier ut som effektiva i arbetet med att minska skillnaderna i hälsa bland befolkningen, främjande (universella) insatser, förebyggande (selektiva) insatser och riktade (indikerade) insatser. Främjande universella insatser syftar till att förbättra hälsan bland hela befolkningen, genom att skapa goda förutsättningar för en positiv utveckling. Selektiva förebyggande insatser riktar sig till de grupper i samhället som exponeras för riskfaktorer och motverkar därmed en negativ utveckling. Gällande indikerade insatser riktas dessa till individer med en allvarlig och identifierad problematik för att förhindra spridning av problemet. (Rapport 2014: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg).

En utveckling av de universella och generella insatserna är det som kallas proportionell universalism. I rapporten Closing the gap in a generation, ofta kallad Marmotrapporten, (WHO 2008) fördjupas diskussionen om universell prevention och man förordar det man kallar proportionell universalism. Proportionell universalism innebär att universella insatser riktas i större omfattning till grupper eller områden som i något avseende är underförsörjda eller mer utsatta än omgivningen.

Vad görs i Stenungsund 2018 inom området social hållbarhet?

Enligt uppdraget (strategisk plan 2018-2020, budget 2018) är programmet kompletterat med pågående arbete. Flertalet verksamheter arbetar i ordinarie verksamheter med faktorer som bidrar till folkhälsa och social hållbarhet även om det inte benämns så. Exempelvis är en välfungerande skola och förskola en stark skydds-/friskfaktor för berörda medan bristande sociala nätverk kan vara en riskfaktor. Nedan listas de samverkansformer och resurser inom kommunen som sätter fokus på frågan lite extra.

	Deltagande aktörer	Syfte/Vad
Hasselbacken i utveckling	Stenungsunds kommun, Stenungsundshem och Hyresgästföreningen	En samverkansgrupp med social hållbarhetsperspektiv i bostadsområdet.

Familjecentralen Hasselkärnan (0-6 år)	Barnmorskegruppen, Närhälsan BVC, Stenungsunds kommun (öppen förskola och förebyggande socialtjänst)	En mötesplats för familjer med barn 0-6 år som arbetar hälsofrämjande och förebyggande.
SKIFO (9-15 år)	Skola och individ- och familjeomsorgen (IFO)	Ta fram och stötta hemmaplanslösningar för barn som har svårigheter att följa skolan.
SKOLFAM	Skola och Individ- och familjeomsorgen. Samarbete med Tjörn	Syftar till att skapa bättre framtidsutsikter för familjehemsplacerade barn genom satsningar på goda utbildningsresultat.
Plug In	Nösås gymnasiet, socialtjänst, elevhälsa	Tidigt uppmärksamma elevers frånvaro och att utveckla stöd och insatser i skola.
Pelikanen (6-16 år)	Svenska kyrkan, Individ- och familjeomsorgen (IFO)	Gruppverksamhet för barn i utsatta situationer
Seniorperspektiv i samhällsplanering (projekt Trygghetsboende)	Riksbyggen, GR och Stenungsunds kommun (socialtjänst, samhällsbyggnad och folkhälsa)	Via delaktighet från målgruppen skapa ett trygghetsboende som matchar äldres behov av tryggt åldrande i sin bostad.
SSPF	Enhetschefer/ rektorer och elevhälsa från gymnasie- och grundskola, fritid, socialtjänst, brott- och drogförebyggare och polis i samverkan.	Nätverksträff för att tidigt fånga upp då det finns oro om den unge.
SOS -gruppen	Verksamhetschefer för skola, socialtjänst, fritid, säkerhetssamordnare, brott- och drogförebyggare och kommunpolis.	Medborgarlöften. Samverkan och beslutande nätverk för ett Stenungsund fritt från brott och droger.

SIMBA* (6-15 år) (extra barnpsykiolog på Capio läkarhus)	Skola, elevhälsa, socialtjänst och primärvård (Capio)	Erbjuda lättillgängligt/första linjens hjälp till barn och unga med psykisk ohälsa.
Styrgrupp för social hållbarhet inom GR (Göteborgsregionens kommunalförbund)	Socialchefer och samhällsbyggnadschefer från de 13 kommunerna.	Verka för att främja social hållbarhet i samhällsplanering.
Samordningsförbundet * FYSS/FaR (fysisk aktivitet på recept) KUR		Samordnade rehabiliteringsinsatser (18-64 år) Samordning för ökad fysisk aktivitet Kulturunderstödd rehabilitering
Brott- och drogförebyggare	Sektor stödfunktioner	Brott – och ANDTS* förebyggande arbete.
Ungdomsmottagningen	Enheten för familjestöd, IFO	Rådgivning och samtal för ungdomar 13-24 år.
Elevhälsan	Sektor utbildning	Bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa samt stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.
Närvaroplan	Elevhälsa	Tidigt fånga upp skolfrånvaro.
Föräldrarådgivningen	Enheten för familjestöd	Rådgivande samtal till föräldrar/vårdnadshavare med barn upp till 18 år.
Familjerådgivningen Kris-mottagningen kvinna/man	Individ- och familjeomsorgen (IFO)	Har som mål att bidra till goda familjereaktioner. Professionellt samtalsstöd vid svårigheter.

Anhörigstöd www.enbraplats.se	Sektor socialtjänst.	Ge information, råd och stöd för att underlätta den anhöriges vardag.
Feriearbete för unga	Arbetsmarknadsenheten	
Fritidsgårdar	Kultur- och fritid	Mötesplatser där ungdomar träffas, finns med i ett sammanhang, driver frågor och planerar gemensamma aktiviteter.
Föreningsliv och kultur	Kultur- och fritid	<i>Se Program för barn och ungas kulturverksamhet i Stenungsunds kommun</i>
Integrationssamordnare Flyktingguide	Sektor stödfunktioner	<i>Se Integrationsplan för Stenungsunds kommun</i>
Folkhälsoplanerare	Sektor stödfunktioner	<i>Se Verksamhetsplan folkhälsa och social hållbarhet 2018 Stenungsunds kommun</i>

* SIMBA – är en vårdssamverkansorganisation mellan kommunerna Ale, Kungälv, Stenungsund och Tjörn, samt Kungälvs sjukhus och primärvård i berörda kommuner. Via SIMBA organiseras olika samverkansgrupper mellan kommun och region, exempelvis Närområdesgrupp (NO-grupp), psykiatri, primärvård och socialtjänst (PPS) samt utvecklingsgrupp barn och unga.

* Samordningsförbundet omfattar Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Västra Götalandsregionen och kommunerna Stenungsund, Tjörn, Kungälv, Ale och Öckerö. Förbundets uppdrag är att åstadkomma samordning och därmed effektivare rehabiliteringsinsatser för de personer (18-64 år) som är i behov av stöd från flera olika aktörer.

* ANDTS – alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar.

Förslag på insatser

Prioriterade områden

För att sträva mot ett socialt hållbart Stenungsund 2030, presenteras förslag på insatser i följande fyra prioriterade områden, *barn och ungas uppväxtvillkor, socioekonomiska förutsättningar, hälsofrämjande och hållbara livsmiljöer* samt *hälsa och levnadsvanor*. Utgångspunkt för de prioriterade områdena är i Stenungsunds vision 2035 med dess två avgörande inriktningar. Områdena är också valda utifrån tidigare forskning samt erfarenheter från tidigare kommissioner och kommuners arbeten. Vidare har arbetet utgått från indelning

från Folkhälsomyndigheten, Västra Götalandsregionen, Kommissionen för jämlik hälsa, SKL samt FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030.

Centrala begrepp

Nedan listas några centrala begrepp inom sociala hållbarheten som är genomgående i alla de prioriterade områdena.

Trygghet/tillit - Trygghet är ett koncept som inte bara handlar om att slippa rädslan för att bli utsatt för fysiskt våld, annan skada eller hot om våld. Det handlar inte heller endast om känslan av att känna sig trygg eller otrygg, utan lika mycket om förutsägbarhet, tillhörighet, respekt och erkännande. Trygghetsaspekten är viktig i ett samhälle inte bara ur ett etiskt perspektiv, utan också ur ett hållbarhets- och samhällsekonomiskt perspektiv. Människor som känner sig trygga har lättare att ta kontakt med andra människor och på så sätt ökar både den sociala interaktionen och den sociala tilliten.

Jämställdhet - innebär att kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv. Att ta del av samhällets resurser ska inte vara beroende av kön.

Jämlikhet - är ett begrepp som avser rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället och utgår ifrån att alla människor har lika värde oavsett kön, könsidentitet, etnicitet, religion, social tillhörighet, sexuell orientering, funktionsförmåga, ålder med mera.

Delaktighet - för att människor ska förstå det samhälle som de lever i och även uppnå känslor av sammanhang och meningsfullhet, behöver de känna sig socialt delaktiga. Delaktighet och inflytande är båda grundläggande förutsättningar för folkhälsan och social hållbarhet. Delaktighet skapar tillit mellan människor och gentemot institutioner och myndigheter, vilket är viktiga grundpelare i det demokratiska samhället. Brist på inflytande och tillit kan på samma sätt leda till utanförskap och en känsla av maktlöshet som kan påverka individers hälsa negativt.

Prioriterat område 1

Barn och ungas uppväxtvillkor

En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, både under uppväxten och senare i vuxenlivet. Att få en god start i livet med goda ekonomiska och fysiska uppväxtvillkor, trygga relationer till vuxna, goda kamratrelationer samt lek och lärande, är viktigt för att uppnå kognitiva, mentala, sociala och motoriska färdigheter.

Miljöer och insatser i skola och förskola spelar en stor roll för barn- och ungas utveckling. Samtidigt har även föräldrarnas villkor en stor roll i barn- och ungas välbefinnande då deras sociala och ekonomiska villkor sätter ramarna för barnens möjligheter och förutsättningar. Familjen påverkar såväl barnens förmåga att klara av skolan som barnens levnadsvanor i vuxenlivet.

Kommunen har möjlighet att påverka barn och ungas uppväxtvillkor genom exempelvis förskola, skola, elevhälsa, socialtjänst, kultur och fritid samt goda livsmiljöer. Men att skapa

förutsättningar för barn och ungas uppväxtvillkor delas också med andra aktörer, så som Västra Götalandsregionen, och samverkan med dem är därför centralt för att lyckas. Det övergripande målet för samverkan kring barn och unga är att de ska lyckas i skolan, som är en förutsättning för god och jämlik hälsa.

Vårdnadshavaren är den viktigaste resursen under barns uppväxt, både för anknytning, språkutveckling och möjligheten att klara skolan. Vuxna i barns och ungas direkta närhet har en unik möjlighet att främja deras hälsa och utveckling. I samverkan med Västra Götaland bör föräldraskapsstödet vidareutvecklas genom att tillgängliggöra för alla men också hitta vägar för att nå de familjer som behöver det bäst. Barn och unga och deras vårdnadshavare ska erbjudas lättillgängliga, förebyggande och tidiga insatser och därmed förhindra utvecklingen av allvarlig problematik.

Förskola och skola är viktiga arenor och har en central roll främst utifrån sitt kompensatoriska uppdrag som regleras i skollagen. Det är främst genom det kompensatoriska uppdraget vi kan minska skillnader i livsvillkor.

Barn och unga skall ha tillgång till tillgänglig och meningsfull fritid bland annat genom en kulturverksamhet som är tillgänglig och utvecklande. Vidare bör Stenungsund på ett inkluderande sätt värna allas rätt till en meningsfull fritid genom att erbjuda ett brett utbud av idrotts- och föreningsaktiviteter.

Prioriterat område 2

Socioekonomiska förutsättningar

Med socioekonomi sammanfattas indikatorer som beskriver sociala och ekonomiska förhållanden i samhället. Det finns ett tydligt samband mellan den sociala positionen och hälsan, samt hälsans fördelning i befolkningen. Tillgång till resurser som utbildning, inkomst, arbete och boende påverkar individens sociala position, vilket vidare påverkar individens livssituation och hälsa. Ett exempel på detta är att individer med kort utbildning drabbas i större utsträckning av sjuklighet än individer som är högutbildade. Fortsatt ses att individer med låg inkomst och yrkesposition lever kortare liv än jämförelsen med höginkomsttagare.

Arbete, lärande och utbildning utgör betydande delar av människors livsvillkor. Genom områdenas starka koppling till människors försörjningsmöjligheter är de centrala för att skapa förutsättningar för god och jämlik hälsa. Arbete är en bas för människors identitet och sociala liv. Utbildning är oftast en förutsättning för att få ett arbete och en egen försörjning. Det är därför viktigt att stärka möjligheterna till att kunna fullfölja en utbildning, fram för allt gymnasiet.

Genom att skapa förutsättningar för utbildning och främja livslångt lärande samt skapa förutsättningar för arbete kan Stenungsund i samverkan med andra aktörer förbättra möjligheten till att fler får egen försörjning.

Prioriterat område 3

Hälsofrämjande och hållbara livsmiljöer

Den fysiska miljön vi lever och verkar i, det vill säga livsmiljön, har stor betydelse för människors livsvillkor. Den fysiska miljöns utformning kan öka tryggheten och främja sammanhållningen mellan grupper i samhället.

Det finns vissa grundläggande förutsättningar för en hälsofrämjande och hållbar livsmiljö. Det är att ha en trygg boendemiljö, att känna tillhörighet, en passande och ekonomisk överkomlig bostad, en närmiljö som är omhändertagande och välfungerande. Det handlar också om att ha tillgång till service, kollektivtrafik, platser/lokaler för fritidsaktiviteter och möten samt grönområden.

Kommunen skall byggas och utvecklas för alla, oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, etnisk tillhörighet, ålder eller funktionshinder. Vidare har kommunen en möjlighet att tillsammans med relevanta aktörer (ex näringslivet) påverka utvecklingen mot en mer jämlik och sammanhållen kommun genom exempelvis kommunal service, investeringar, planering av markens användning och allmännyttigt bostadsinnehav.

Genom att verka för goda boendemiljöer och minskad bostadsegregation skapas förutsättningar för socialt hållbara livsmiljöer.

Prioriterat område 4

Hälsa och levnadsvanor

En god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets hållbarhet. Det är också en förutsättning för deltagande i utbildning och arbetsliv. Hälsoutvecklingen har betydelse för samhällsutvecklingen i stort och påverkar också direkt behoven av hälso- och sjukvård.

WHO:s definition av hälsa handlar både om den fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet och inte bara frånvaron av sjukdom och funktionsnedsättning. I definitionen betonas att en god hälsa ska ses som en resurs för samhället och dess individer och inte som ett mål i sig.

Förskola och skola är de aktörer som tillsammans med barnhälsovården som träffar alla barn och unga i kommunen och därmed kan ha möjligheten att påverka i en positiv och främjande inriktning vad gäller hälsa och levnadsvanor.

Förutsättningarna för en god hälsa påverkas av både livsvillkor, levnadsförhållanden och individens egna val och levnadsvanor. Även om individens egna val har stor betydelse för hälsan, kan faktorer på samhälls- och strukturnivå skapa gynnsamma förutsättningar och stödande miljöer för att underlätta goda val och åldrande med livskvalitet.

Samverkande parter

För att nå framgång i arbetet med de prioriterade områdena inom social hållbarhet krävs att Stenungsunds kommun arbetar i tvärssektoriell samverkan inom kommunen men också i bred samverkan med andra aktörer såsom Västra Götalandsregionen, statliga myndigheter, näringslivet, och civilsamhället.